

ПСИХОЛОГІЧНІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ КАРАТИСТІВ ВИСОКОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Саєнко В. Г.

Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка

Інститут фізичного виховання і спорту

Анотація. В статті досліджувалися психологічні якості особистості каратистів високої кваліфікації, належний рівень яких має тісний взаємозв'язок зі спортивним результатом.

Ключові слова: психологія, якості особистості, кіокушинкай карате.

Annotation. Saienko V. G. Psychological qualities of the person karatekas high qualification. Psychological qualities of the person karatekas high qualification were investigated, appropriate which level has close interrelation with sports result were studied in the article.

Keywords: psychology, qualities of the person, kyokushinkai karate.

Вступ

За дослідженнями, що здійснювалися в 60-70 рр. ХХ століття зроблена низка висновків про зв'язок особистості зі спортивною діяльністю. Особистість, за даними [1] – це сукупність психологічних характеристик спортсмена, оцінка яких дає змогу прогнозування успіху у спортивних змаганнях. Виходячи з цього, особистість спортсмена повинна мати сукупність якостей, що активізують його дії і ведуть до успіху. Одержання інформації про вплив спортивної діяльності на поведінку спортсмена можливо виконати завдяки опитування, а тому здійснюється за даними психологічних анкет. Проведення анкетування надає можливість виявлення сильних і слабких рис особистості, що ймовірно проявляться на змаганнях. Збирання й аналіз даних дають змогу тренерів прогнозувати розвиток подій і давати поради спортсменам з питання розвинення сильних рис, пониження або усунення слабких.

В тренувальному процесі з кіокушинкай карате визначення і коректування якостей особистості має особливе значення, бо спортивна

діяльність цього виду східних єдиноборств характеризується повноконтактним веденням поєдинку і обумовлюється психологічною тривожністю бійців не тільки перед суперником, глядачами та суддями, але й перед потенційною загрозою отримання значної травми, розвитку більш тяжких наслідків від шокowego впливу, і, навіть, від загрози життю.

Проблемі забезпечення оптимальної психологічної підготовленості в період змагальної діяльності присвячується ряд публікацій, в тому числі з боксу [7], рукопашного бою [3], інших видів спортивних єдиноборств [2]. Проте показники психологічної підготовленості у спортсменів в кіокушинкай карате залишаються дослідженими не достатньо. У попередніх роботах виконане власне виявлення характеристик фізичної [8] і технічної підготовленості [9] в кіокушинкай карате, але без врахування психологічної підготовленості дослідження залишається не комплексним. В цій роботі робиться спроба визначення показників, що відображають якості особистості каратистів високої кваліфікації.

Робота виконана за Зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту на 2006-2010 роки; тема 2.2.3 „Удосконалення підготовленості спортсменів різної кваліфікації в групах видів спорту” (номер державної реєстрації 0107U001647).

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета дослідження – виявити рівень якостей особистості спортсменів високої кваліфікації, які спеціалізуються з кіокушинкай карате.

Методи дослідження. 1. Теоретичний аналіз і узагальнення матеріалів науково-методичних досліджень. 2. Анкетування. 3. Методи математичної статистики.

Організація дослідження. За методикою дослідження передбачено виявлення і систематизація показників психічної підготовленості майстрів спорту, які спеціалізуються з кіокушинкай карате в чотирьох вагових категоріях, а саме: до 70, до 80, до 90 і понад 90 кілограм. Збір даних,

розрахунки і висновки щодо рівня якостей особистості каратистів виконано за тестом Фрайбурзького опитувальника. Тестування спортсменів проводилися в спортивних таборах м. Слов'янська у липні і м. Святогірська у вересні 2007 року, в період проведення спортивних зборів на етапі підготовки збірних Донецької і Луганської областей до чемпіонату Європи з кіокушинкай карате. Тестування спортсменів здійснювалось у змагальному періоді тренувань, коли спортивна підготовленість каратистів сягала найвищого рівня. Для виконання поставленого завдання в коло обстеження було включено 44 каратиста чоловічої статі з кваліфікацією майстер спорту, що були згруповані по одинадцять спортсменів у кожній ваговій категорії. Вік каратистів складав від 24 до 36 років, а спортивний стаж – від 13 до 17 років. Всім спортсменам було запропоновано дати альтернативну відповідь на 114 питань анкети. Узагальнення відповідей дозволило оперувати результатами розрахунків, що відображаються кількісними показниками в балах. Обробка результатів анкетування проводилася за допомогою „ключів” до тесту, що розроблені і наведені у джерелах [4-6]. Аналіз результатів анкетування проводився за методами математичної статистики з розрахунком визначення вірогідності розходжень ($P < 0,05$) за методикою Стьюдента.

Результати дослідження.

Дослідження рівня якостей особистості каратистів за методикою Фрайбурзького опитувальника, дозволило виявити у спортсменів показники наступних характеристик, якими є: невротичність, спонтанна агресивність, репресивність, дратівливість, комунікабельність, врівноваженість, реактивна агресивність, сором'язливість, відвертість, екстраверсія-інтроверсія, емоційна лабільність, маскулінізм-фемінізм.

Показники психологічних якостей особистості каратистів рівня майстра спорту мають наступне значення. Невротичність визначається у межах від 2,09 балів у ваговій категорії до 80 кг до 2,27 балів у ваговій категорії до 70 кг. Спонтанна агресивність – від 2,73 балів у ваговій категорії до 90 кг до 3,55 балів у ваговій категорії понад 90 кг. Депресивність – від 3,18 балів у ваговій

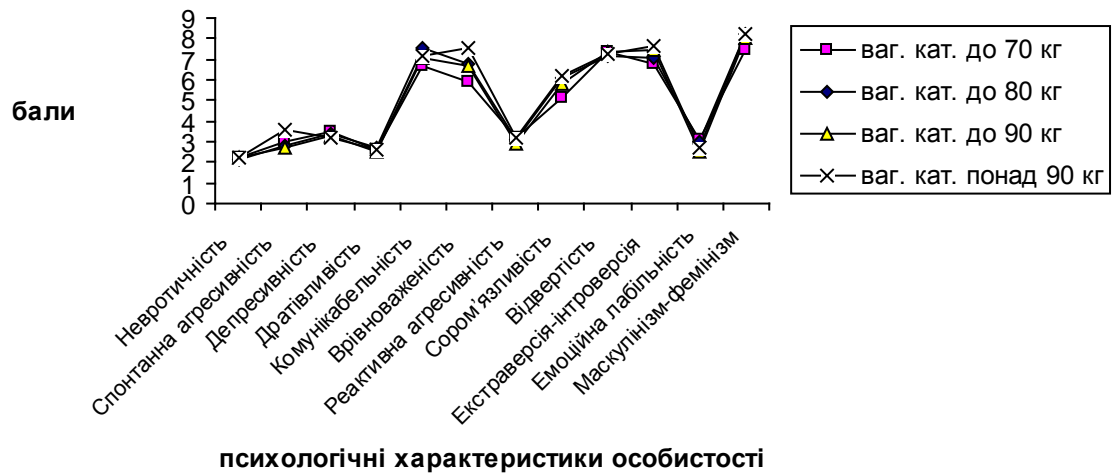
категорії понад 90 кг до 3,45 балів у ваговій категорії до 70 кг. Дратівливість – від 2,64 балів у вагових категоріях до 70 кг і понад 90 кг до 2,73 балів у ваговій категорії до 80 кг. Комунікабельність – від 6,64 балів у ваговій категорії до 70 кг до 7,55 балів у ваговій категорії до 80 кг. Врівноваженість – від 5,91 балів у ваговій категорії до 70 кг до 7,55 балів у ваговій категорії понад 90 кг. Реактивна агресивність – від 2,91 балів у ваговій категорії до 90 кг до 3,18 балів у вагових категоріях до 70 кг і понад 90 кг. Сором'язливість – від 5,09 балів у ваговій категорії до 70 кг до 6,18 балів у ваговій категорії понад 90 кг. Відвертість – від 7,18 балів у ваговій категорії до 80 кг до 7,36 балів у вагових категоріях до 70 кг і до 90 кг. Екстраверсія-інтроверсія – від 6,73 балів у ваговій категорії до 70 кг до 7,64 балів у ваговій категорії понад 90 кг. Емоційна лабільність – від 2,55 балів у ваговій категорії до 90 кг до 3,09 балів у ваговій категорії до 70 кг. Маскулінізм-фемінізм – від 7,45 балів у ваговій категорії до 70 кг до 8,27 балів у ваговій категорії до 80 кг. На рис. наведений розподіл характеристик психологічних якостей особистості каратистів з кваліфікацією майстер спорту.

Висновки.

Виконані дослідження дозволили виявити наступні характеристики, що мають важливе значення для здійснення контролю за психологічною підготовленістю спортсменів в кіокушинкай карате:

1. Визначені параметри показників психологічних якостей особистості каратистів високої кваліфікації у всіх чотирьох вагових категоріях.

2. У каратистів важкої категорії реєструються більші результати за шкалами врівноваженості, сором'язливості, екстраверсії, маскулінізму, депресивності, а легкої вагової категорії – більші результати відповідно комунікабельності, невротичності, емоційної лабільності, відвертості.

Рис. Характеристика психологічних якостей особистості каратистів з кваліфікацією майстер спорту

3. Аналіз результатів анкетування каратистів досліджуваних вагових категорій вказує на те, що під впливом тренувального процесу у каратистів високої кваліфікації виробляється здатність переборювати вплив негативних факторів, підвищувати нервово-психічну стійкість та успішно протистояти негативному впливу, подавляючи тривожність, і не знижувати ефективності техніко-тактичної діяльності в змагальних і тренувальних поєдинках.

4. Отримані в ході дослідження дані можуть використовуватися для контролю за рівнем психологічної підготовленості спортсменів високої кваліфікації при побудові тренувального процесу в кіокушинкай карате або в інших контактних бойових єдиноборствах.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Проведене дослідження не вичерпує рішення загальної сукупності підготовки каратистів. Подальшого дослідження потребує вирішення проблеми дозування тренувальних навантажень як у підготовчому, так і змагальних періодах, побудови мікроциклів та мезоциклів для спортсменів різної кваліфікації, які спеціалізуються з кіокушинкай карате, на всіх етапах багаторічної підготовки.

Література:

1. Вейнберг Р. С., Гоулд Д. Психологія спорту. – К: Олімпійська література, 2001. – 336 с.
2. Гордон С. М., Ильин А. Б. Оценка психической готовности к соревновательной деятельности спортсменов разных специализаций и квалификаций (на примере циклических, игровых видов и спортивных единоборств) // Теория и практика физической культуры. – 2004. – № 2. – С. 46-49.
3. Кадочников А. К бою готов! Стрессоустойчивость в рукопашном бою / Серия «По системе спецназа». – Ростов н/Д: «Феникс», 2004. – 160 с.
4. Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: Навч. посіб. для студентів ВНЗ. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 580.
5. Практическая психология в тестах, или как научиться понимать себя и других // Под ред. Р. Римский, С. Римская. – М: АСТ – ПРЕСС КНИГА, 2003. – 400 с.
6. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты: Учеб. пособие. – Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2002. – 672 с.
7. Савченко В. Г. Основы психологии современного бокса: учеб. пособие. – Дніпропетровськ: вид-во «Пороги», 1996. – 140 с.
8. Саенко В. Г. Оцінка рівня спеціальної витривалості спортсменів в кіокушинкай карате // Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. – Львів: НФВ „Українські технології”, 2006. – Вип. 10. – С. 95-96.
9. Саенко В. Г. Сила ударів руками у спортсменів різної кваліфікації, які спеціалізуються з кіокушинкай // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С. С. – Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2007. – № 6. – С. 255-257.